

*Здобувач кафедри теорії держави і права
Національної академії внутрішніх справ
Козак Юлія-Михайлина Романівна*

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ЛЕГІТИМАЦІЙНИХ І ДЕЛЕГІТИМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

У відповідності з Конституцією України носієм і єдиним джерелом влади є народ. Оскільки народ є основним суб'єктом вибору, реалізації, та функціонування влади, вважається актуальним теоретико-правова характеристика легітимацийних і делегітимацийних процесів державної влади, задля осмислення їх юридичної природи. Легітимация передбачає панування справедливості в державі, визнання і підтримку влади населенням, та є досить важливою дослідницькою проблемою.

На нашу думку, легітимация та делегітимация є процесами. Так у великому тлумачному словнику сучасної української мови стверджується, що слово «процес» походить від латинського і розкриває значення як сукупність послідовних дій для досягнення якого-небудь результату [1, с.997]. Якщо легітимация є процесом узаконення влади на території та схвалення її народом, то делегітимация є процесом втрати влади на певні території, та небажання народу підкорятись їй.

Вважаємо, що легітимация державної влади – це складний процес, визначення законності владовідносин, та правомочності державної влади, що характеризується наявністю верховенства права та закону, народного волевиявлення, народного суверенітету та дієвої системи стримування та протидії, завдяки їх взаємодії характеризується суверенністю, демократичністю та сприйняттям державної влади народом, задля здійснення владних функцій на певній території та функціонування держави загалом.

Функціонування легітимациї державної влади зумовлене існування певних чинники легітимацийного процесу, за допомогою яких легітимацийний процес законним та чинним на території держави. Зокрема, на нашу думку, основні з них:

1) Прозорість, відкритість та гласність усіх публічних інститутів суспільства. Проте, не лише законодавче закріплення даних положень, а і реальне їх виконання.

2) Існування у народу права реального контролю представницьких органів влади.

Законодавець у статті 5 Конституції України зазначає, що «носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ», що за свою сутністю є констатацією установчого статусу народу щодо суб'єктів публічної влади, а отже – їх підконтрольності.

3) Закріплення у Основному Законі основоположних правових гарантій та забезпечення захищеності народу.

Основоположною умовою існування легітимацийних процесів є народ, це проявляється у визнанні ним існуючої влади, позитивним схваленням влади та

добровільним підкоренням їй. Згідно з концепцією народовладдя, джерелом політичної та державної влади є народ. Реалізуючи свої владні функції, народ визначає і вдосконалює конституційний лад держави, через вибори делегує реалізацію владних повноважень представницьких органів влади та здійснює владу через різні форми безпосередньої демократії.

4) Можливість здійснення народного волевиявлення, справедливих вибори, існування загальнодержавних та місцевих референдумів, петицій тощо.

Ковальчук В. Б. зазначає, що народ реалізувати свою волю може за допомогою таких форм безпосередньої демократії, як вибори, референдуми, виявлення громадської думки, плебісцити, народні обговорення, народні ініціативи, колективні звернення, збори, мітинги, походи, демонстрації, а також вдаючись до таких виняткових форм, якими є: політичні страйки, протести, акції громадянської непокори, повстання тощо [2, с.255].

5) Існування громадянського суспільства в державі.

Громадянське суспільство розглядають як соціальне утворення, для якого характерна реалізація громадських інтересів. Що характеризує захист приватних інтересів, плюралізму ідеологій, багатоманітності думок громадськості, розвинутої соціальної структури, економічної самостійності та різноманітності форм власності. Як зазначає науковець Л.В. Томаш, що взаємозв'язок громадянського суспільства і держави можна виразити так: що розвиненіше громадянське суспільство, то менш помітною є роль держави. Тому нерозвиненість громадянського суспільства зумовлює надмірне посилення держави, яка поглинає суспільство [3, с. 9].

6) Прозорість судової гілки влади, та реальної можливості захисту своїх конституційних прав та інтересів.

Тому вбачається важливість наукового дослідження легітимації і чинників, що спричиняють її протилежний процес (делегітимацію) державної влади, які стрімко розростаються впродовж останніх років. Ми вважаємо, що правова та законна легітимація без демократичного суспільства існувати не може. Адже у недемократичному суспільстві воля владних органів ніяк не залежить від народу, народ лише беззаперечно підкорюється їй. На сучасному етапі розвитку наукової думки на території певної держави легітимною визнають тільки ту владу, яка сформована в результаті верховенства права, демократичних процедур та наявності народного суверенітету. Вираження вподобань народу як умова легітимаційного процесу виражається проявами демократії у державі, а саме у плюралізмі, гласності, формах народного волевиявлення, зокрема, виборах, референдумах, зверненнях, мітингах тощо.

Відомо, що народ це сила, а сила народу, це рушійна течія, за допомогою якої громадяни здатні показати свою непокору та недовіру владі. Тоді делегітимація – це складний процес втрати законності та правомочності державної влади. В.І. Полохало виділив основні причини, які спричиняють делегітимацію державної влади в Україні:

1) відчуження більшості громадян від влади при багатомірній залежності від неї, корумпованість управлінського апарата;

2) закритість для суспільства процесів формування та функціонування

владних структур;

- 3) тіньовий розподіл та перерозподіл державної власності;
- 4) нетранспарентні форми узгодження та прийняття політичних рішень;
- 5) невизначеність зовнішньої та внутрішньої політики;
- 6) Відсутність системи реального захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина при високому рівні за ангажованості судової влади [4, с. 31].

Зазначаємо, що цей перелік не є вичерпним, до прикладу І.М. Жаровська виділяє такі основні причини делегітимації влади:

- 1) вагома неузгодженість між пануючими в суспільстві універсальними цінностями та політико-економічними інтересами правлячої еліти;
- 2) суперечність між принципами демократичного суспільства й недемократичною соціально-політичною практикою;
- 3) відсутність у політичній системі механізмів реального захисту інтересів народних мас та можливості доступності влади, тобто впливу на владні рішення;
- 4) корумпованість державного апарату;
- 5) націоналізм в його ультра радикальних проявах та етнічний сепаратизм у багатонаціональних державах, які проявляються в запереченні центральної влади;
- 6) слабкість правлячої еліти та державної влади, протистояння і зіткнення різних гілок влади;
- 7) нездатність влади вирішити існуючі в суспільстві нагальні соціально-економічні проблеми [5, с.21].

Усі ці чинники негативно впливають не лише на функціонування органів публічної влади, але і на усю державу та розвиток її суспільства. Процес втрати легітимності практично завжди має вплив на стабільність базових засад державності як такої, що може проявлятися в генеруванні загальносуспільних конфліктів, які, зрештою, вирішуватимуться у революційний спосіб [6, с.22].

Отже, проаналізувавши чинники легітимаційних та делегітимаційних процесів державної влади, зазначаємо, що за наявних в Україні кризових явищ існує недовіра суспільства державній владі. Халатність влади та її корумпованість, у свою чергу спричиняє грубі факти порушення законності та демократичності. Оскільки, в Основному Законі передбачено, що єдиним джерелом влади є народ, тому для її ефективного функціонування необхідна довіра суспільства до органів публічної влади. Також, варто зазначити, що на даний час, необхідно не лише декларованість даного понять, а й їх ефективна діяльність державної влади задля функціонування громадянського суспільства в державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. Т. В. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2002., - 1428 с.

2. Ковальчук В. Б. Легітимність державної влади: теоретико-правові аспекти: дис. докт. юр. наук : 12.00.01 / Ковальчук Віталій Богданович – Острог, 2011. – 447с.

3. Томаш Л.В. Громадянське суспільство в рефлексії європейської та вітчизняної політико-правової свідомості: теоретичний аспект: автореферат дис. на здоб. наук. ст. канд. юрид. наук / Леонід Васильович Томаш; НУ «Львівська політехніка». / Львів : 2013. – 15 с.

4. Полохало В.І. Негражданское общество как социополетический феномен Украины / В.І. Полохало // Политические исследования. – 1999. - №6. – С.25

5. Жаровська І.М. Легітимність державної влади у демократичній державі / І.М.Жаровська // Університетські наукові записки. – 2009. - №3. – С. 20-23.

6. Жаровська І.М. Генезис принципу легітимності державної влади та проблеми його впровадження у сучасному суспільстві / І.М. Жаровська. // Європейські перспективи. – 2012. - № 4(1). – С.19-23.